

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Preceptorium diuine legis venerabilis fratris Joha[n]nis Nider de ordine predicatorum

Nider, Johannes

Nurnberge, 28.VII. 1496

Octauum qui renent[...] ieiunare [e]t q[...]s potest dispensare.

urn:nbn:de:hbz:466:1-31252

hoc intelligo quo ad indigenas, non aut sic faciunt consuetudine ribaldie mali licet plures sint numero quam nec cetera ieiunia obseruatur, quia non est consuetudo ratione obiecta, sed corruptela. Alienigene vero si uenit animo inhabitandi ligant etiam ieiunio consuetudinario sicut scripto, hec **De.** Si autem solum transeunt per terram, tutissimum esset ut seruarent ieiunia terre proprie et aliene. Et secundum presatum doctorem tenent seruare ieiunia proprie terre in alienis locis. Et si ieiunia consuetudinaria aliene terre quas pertranseunt ieiunare nolunt, tamen tenentur non scandalizare bis comedendo. Unde publice non debent bis comedere. Ideo, **i. Cor.** viij. Si esca scandalizat fratrem meum, dicit apostolus, non manducabo carnes in eternum. Ad illud est illud quod habet, **dis.** xij. illa, ubi **Aug.** interrogauit per matrem beatorum Ambrosii, quod respondit. Cum rhoma uenit sabbato ieiuno, cum Mediolani ieiunium, non ieiunio. Sic et tu ad quacuq; ecclesiam ueneris eius more serua si cuius non uis esse scandalum nec quecumq; tibi. Et quod sunt versus. Cum fueris romae rhomano uisito more. Cum fueris alibi uisito sicut ibi. Se primo debet a ieiunante inspicere tempus. Nam secundum **Tho.** in summa, die officia ieiunare non uenit, quia dies est leticie. Vbi si quis tunc ieiunaret contra consuetudinem populi christiani faceret, quod pro lege secundum **Aug.** habenda est. Addit **Bonauen.** li. de euangelica perfectione. Nisi ualido aliquid requirat vel familiaris instinctus spiritus sancti aliquid requirat. **De. pa.** et **Tho.** dicunt, quod etiam in festo natiuitatis dicitur quod ieiunare potest, ut patet in multis religionibus, et quod uouissent, plus tunc tenent. Que uicra sunt de ieiunio in aliena terra seruanda, etiam intelligenda sunt de abstinentia a carnibus vel lacteinijs ne scandalizet quis. Vbi etiam de obser. se. c. expli cari, dicitur, quod in festo natiuitatis christi si

in sexta feria uenerit a carnibus abstine re tenent quod ad hoc obligant uoto vel regulari obseruancia. Et quod etiam hi non sunt reprehendendi quod prius ob deuotionem uoluerint abstinere.

Capitulum. viij.

Sed adhuc queritur, quod teneant ieiunare et quando in ieiunio dispensari possit et quod. **Ubi** notandum secundum **Dur.** **Tho.** et **De. de pa.** quod nullus auctoritate sua debet soluere ieiunium, quia nullus est iudex in sua causa si commode habere potest recursum ad superiorem suum. Et secundum **Hosti.** non sufficit licentia simplicis sacerdotis si potest habere episcopus. Alias si non potest commode habere episcopus, potest curare dispensare. Tunc in summa **Tho.** addit. In talibus recurrendum est ad superioris dispensationem, nisi forte ubi ista consuetudo est quod ex hoc ipso quod prelati dispensant auctoritate uidentur. Sunt autem quinque cause principales rationabiles et legitime propter quas potest dispensare in ieiunio uel in preueniendo horam, uel in comedendo alium cibum quam ieiunantes fortes prius comedant. Et sunt. **Er.** infirmitas, necessitas, labor, et miserium. Prima causa est etas. Vbi secundum **Tho.** usque ad finem uigesimalis anni non tenent ieiunare iuuenes, quia indigent ut plurimum ante illud tempus de nutrimento, duplici de causa, uidelicet ut nutriantur, et etiam ut crescant, tamen infra predictum tempus decem est ut ad aliquam abstinentiam se exerceant plus et minus secundum modum sue etatis. Sed quia quanto ad terminum predictum appropinquat, tanto uirtus nature magis roboratur et augmentum tardius procedit, cum in primis quinque annis ueniat puer ad medietatem augmenti, ut patet dicitur. Vbi secundum quod magis appropinquat ad predictum terminum sunt eis ieiunia magis commensuranda, dicit **Tho.** Vnde creditur tenendum de senibus ualida sit quod nullo modo possit digerere tamen ci-

boni una digestionē quāto sufficeret
ad p̄seruationē nature. Plurimū etiā
terraꝝ p̄seruatio h̄z q̄ i ieiunijs p̄fat̄
vsq̄ ad septēniū. p̄ueris dant oua z la
cticinia. dicit quidā doctor. Secunda
causa est infirmitas vel debilitas. q̄ an
tem dicit. decretal. Debilibus z infir
mis nō p̄iudicet. Dicit De. pa. in. liij.
Intelligit nō ipso iure. s̄ disp̄satiue.
Dñ nō dicit. q̄ tales si ligent. s̄ q̄ eis
non p̄iudicet. Debet autē esse euident̄
infirmitas. Vnde etiā canones p̄mit
tunt necessitate exigēte cum infirmis
in esu carnum disp̄sare. ex de obser.
seiu. consiliū. Et videt q̄ etiā debiles
qui non possunt tñ comedere vna vs
ce q̄ natura p̄seruet. non teneant stri
cte dñ saltē ieiunare eadē rōe q̄ supra
de etate dictum eū. Iste casus contin
git s̄ in pauciorib⁹. Pro q̄nta autē infir
mitate vel debilitate solui possit ieiu
nium ab infirmis v̄ debilib⁹. arbitrio
boni viri potius limitandū est q̄ per
aliquā doctrinā generalē. vt dicit do
ctores. De mulierib⁹ p̄gnantib⁹ z nu
tricibus. si timeat p̄babiliter de picu
culo earū si ieiunauerit de fetu in vte
ro. vel de puero adybera. nō solū pos
sunt. s̄ etiam tenent soluere ieiunium
C Tertia causa est euident̄ necessitas
penurientissime. q̄ p̄t eē duplex. Vna
magne paupertatis. vt qñ aliquis cogit
hostiam medicare. z nō p̄t habere
m̄ de cibo q̄ sufficiat p̄ vna refectione
ille p̄t pluries comedere. alias si po
test habere simul satis p̄ vna refectione.
teneat ieiunare. Concordat Tho. in
sc̄pto z in sūma. Et addit. q̄ qñ q̄s p̄
p̄cedentē inediaz ita debilitat⁹ eſt q̄
ieiunium sustinere n̄ possit. etiā excusat
Alia penuria posset esse ex magna ca
rissima. vt si in q̄dragesima v̄ in p̄fatis
ieiunio nullus ali⁹ cib⁹ h̄t posset. ni
si carnes. v̄ in exercitijs. v̄ alias. si nō
posset simul h̄re cibū sufficientē. s̄ solū

successivez interpellatim. In talibus
casibus pluries comedēs. vel carnes
edens a pctō mortali excusaret. q̄ ta
mē sufficiētā carnū h̄ret. in tali casu
fm q̄sdam tenerent ieiunare. scz tñ se
mel comedēdo. **Q**uarta causa ē la
bor necessarius z pius quē hō vsq̄ ad
aliud tēpus differre nō p̄t. z quē co
gitur cū magna fatigatione p̄tinare
In tali labore nō tenent ad dicta ieiu
nia. maxie q̄ nō sunt ita fortes q̄ siml
possent ieiunare z laborare. Ex q̄ p̄t
q̄ teneant pegrinātes. itinerātes. la
borātes i vineis. agris z artib⁹ mecha
nicis. Dñ in. liij. dicit Tho. Si sit talis
peregrinatio q̄ posset sine incōmodo
differre d̄z pegrinationē hō differre si
siml cū ea nō p̄t ieiunare. Si autē pe
grinatio cōmode differri nō p̄t. v̄ qz
tēpus ieiunij boiem in via p̄occupat.
v̄ qz dies festus alicui iminet ad quē
ex deuotionē hō p̄gere cupit. v̄ qz mo
ra in penitētia piculū h̄z spūale v̄ cor
porale. p̄t fm disp̄sationē sui sup̄lo
ris oibus p̄dictis pensatis pegrinā
z ieiunium soluere. Hoc tñ intelligitur
de his q̄ labore itineris adeo affligun
tur q̄ siml cū ieiunio itinerare nō p̄t
Nec obstat q̄ p̄ceptū debet p̄poni cō
silio. qz inētio h̄mōi p̄ceptū dātis nō
est alias pliaz magis necessarias cau
sas excludere. Nec intentio maioris
lucrī nō necessarij laborātes corpora
liter eos a peccato excusat si ieiunium
frāgunt. Nec illi iterū a pctō imunes
sunt q̄ oparios cōducere nolant nisi
tali pacto vt ieiunium soluant. nisi forte
causa sit necessaria q̄ festinationē ope
ris pro q̄ laborat exposcat. hec Tho.
Quinta causa p̄uentēdi cibū ē mi
nistriū. Dñ seruientes nobilib⁹ dñ
mēsam p̄trahētib⁹. s̄ ex causa necessa
ria p̄uentat aliquantulū horā comedēda
comedēdo ex toto. vel si flibāt modū
cum ne deficiāt in seruicēdo. z hoc se

Preceptum VI Cap. VIII

cliant positis tam mensis vel parū ante
ita q̄ p̄pter cōtinuationē t̄p̄is totū de-
beat reputari vna mēsa. nō credūt qui
dam doctores q̄ peccēt. sicut nec pec-
cent seruitores medio crisi p̄sonarū q̄
surgūt de mēsa dñi q̄ suoz vt vadant
ad portandū vinū. vel vt portēt exenia
z reuertētes itez comedūt. De regu-
laribus q̄ dñt legere ad mēsam in refe-
ctorio idēz dicens sicut de seruitori-
bus nobilitū. dūmodo hoc licētati fa-
ciūt. **¶** Quo ad tertīū p̄ncipale notā-
dū. q̄ multavir⁹ abstīnēdi est in hoīe
quā paucissimū experitū. nisi corp⁹
suū exerceat ieiunijs abstīnentijs z si-
milib⁹. **¶** Ad p̄z p̄mo i abstīnētijs pho-
rū paganorū. Quā vt legis in vitis phoz
de Socrate. Socrates tam tēperatū
fuit in victu vt fere p̄ omnē etatē suam
infirmītatē caruerit. z in peste q̄ athe-
nas vastauit illesus trāsiret. **¶** Itē cum
quosdā hospites tenui cena pcurasset
z amicus eius ei hoc iustaret. **¶** Rūdit
Socrates. si boni sunt eq̄nimit ferēt
si mali nō ē curandū. **¶** Itēz docebat il-
los vitādos i cibo z potu q̄ vltra sitim
famēq̄ sedandā. puocare se noscerent
¶ Sic Carneides phs. vt refert Valer⁹
intātū cogitatōibus z studio inhesit.
vt ad mēsam sedēs. manū ad mēsam
porrigere obliuisceret. z famula quaz
loco vrozis habuit dextrā p̄bi necessa-
rijs vrb⁹ appodaret. z tñ p̄mo cēressi-
mor decimo sue etatis anno vsuēdi z
pbandi finē dedit. **¶** Et Epicurus volu-
ptatis assertor vt ait Hiero. dixit. Ole-
ribus. pomis z vills⁹ cibis vtendū. qz
carnes z exquisite epule ingētī cura z
solicitudīne misera preparate. maio-
rem penā hñt inq̄rēdo q̄ volu-
ptates in abutēdo. vbi aq̄ z panis sunt. z cete-
ra similia. ibi nāe satis factū est. q̄cqd
sup̄fuerit. nō ad vte necessitatē s̄ volu-
ptatē p̄tinet. hec de vita phoz. **¶** Si
gentiles hoc fecerint. quāta verocun-

da est xpianū non abstīnere. **¶** Secū-
do q̄ntū valeat in abstīnēdo humana
natura. **¶** Iñ adā sūt debilitata. patz
in abstīnētijs magnis z longis q̄s su-
stinent inuiti in carcerib⁹. z q̄s faciūt
aliq̄ pro sanitate acq̄rendaz cōseruan-
da. **¶** Tertio p̄z in abstīnētia quā fece-
rūt viri sācti q̄ nob̄ siles fuerūt. immo
z mulieres sancte fragillioris nature.
¶ Ex q̄ p̄z q̄ hoīes multa possent. si vel-
lent se pbare in abstīnētijs. **¶** S̄ sunt
ben̄ multi q̄ se pbant in p̄ciēdo lapsi
dē. luctādo. saltādo. currēdo. pugnan-
do etiā ad mortē. s̄ in abstīnētijs pau-
ci se pbant. **¶** Dñ dicit Berni. Ignosce
dñe ignosce. dissimulam⁹. tergiversa-
mur. z i his q̄ ad te p̄tinerit est q̄ ve-
lit expiri qd possit. **¶** S̄ q̄reret aliq̄s
est ne aliq̄n ieiunū v̄ abstīnētia vicia
v̄ p̄ augmētū dunt. **¶** Rū. Tho. in. liij.
dis. xv. q̄ sic i triplici cāu. p̄ q̄n q̄s sibi
s̄traheret nēcāria i cibis. q̄ p̄tinet ad
nēcitatē vite. **¶** H̄ em̄ nō lz. sic nec inter-
mere seipm. s̄ h̄ nēcāriū d̄valde modi-
cū. qz modicis nā p̄tenta ē. **¶** De h̄ dicit
Diero. **¶** Nō differt vix magno v̄ puo-
tpe te interimas. **¶** Secūdo est necessariū
ad cōseruandū valitudinē corpis i sta-
tu q̄ accipit fm̄ sufficientiā. habito re-
spectu ad ea q̄ incūbūt ex officio. vel
ex societate eoz ad q̄s q̄s p̄uinit neces-
sario agēda. z tale necessariū s̄trahit
nō dz. qz h̄ eēt de rapina hostiā offerre
si q̄s p̄pter ieiunū impediret ab alijs
opibus ad que alā obligat. **¶** Dñ Hiero-
nym⁹ dicit. De rapina holocaustū
offert q̄ vel cibozū nimia egestate vel
māducādī vel somni penuria immo-
derate corpus affligit. **¶** Tertio si sit tā-
ta abstīnētia q̄ hō ab opibus vtiliori-
bus impediāt q̄s ad ea ex necessita-
te nō teneat. in discretū est ieiunū z si
nō sit illicitū. **¶** Dñ Hiero. dicit. **¶** Rati-
onalis hō dignitatē amittit q̄ ieiunū
charitati vel vigiliis sensus integr-

Rati preferit. **Q**uerit scdo. an ieiunia
possint redimi p pecunia vel alio mō
Rū. fm Innoc. q̄ triplex ē ieiunium.
Unū ab ecclia mādātū. de quo supra
et hoc nō pōt redimi. nisi cāvel necessi-
tas in ieiunāte s̄bit. Alia ieiunia sūt
volūtaria. id est. votua. et talia sine cā
que in ieiunāte subit dūmodo al̄s sit
vtille redimi p̄t auctoritate superioris.
Tertio sunt ieiunia in penitētiā inlū-
ta. et de istis idēz est sic de volūtarijs.
Preceptū. vij. Capitulum. j.

Modo vidēdū
est de septimo precepto
Non furtū facies. **U**bi
nō solū deus phibet fur-
tum s̄ rapinā. omnē infidelē emp̄s.
venditiōnē. laborē. et oēs modos q̄b̄
hō volūtarie infert alteri damnū in re-
bus suis t̄palibus. **Q**uod notauit
Aug. cū in questioib̄ sup Exo. dixit.
Furti noie intelligit̄ ois vsurpacio vel
aliene. **N**on em̄ rapinā pmisit q̄ furtū
phibuit. s̄ ap̄e totuz phibere voluit.
Ubi p̄tra auariciā hoc mādātū tradit
De q̄ vidēda sunt tria. **P**rimo qd sit
auaricia. et q̄le pctm̄. **S**cdo q̄deresta-
bilis sit. **T**ertio cur diuitie q̄ sunt in fi-
ma bona tātū diligūt ab hoie. **Q**uā-
ad pmū sciendū. q̄ auaricia cap̄t̄ fm
Thom. ij. q. cxvij. dupl̄. **P**rimo mō
est inordinatus appetit̄ seu amor ha-
bēd̄z possedēdi aliena. **E**x q̄ amore
mouet homo ad volēdū seu possiden-
dū aliena indebite. vidēz surripēdo
ea aut retinēdo. et sic auaricia opponit̄
tur iusticie. **E**t sic accipit̄ Ezech. xxij.
Prinicipes eius in medio ei⁹ q̄si lupi
raplētēs predā. **A**lio mō accipit̄ ana-
ricia. p̄t est inordinat⁹ amor et appeti-
tus ad diuitias p̄prias. **U**t cū quis n̄
m̄s amat res viles extrinsecas. p̄pter
hoc nimis desiderat eas acq̄rere. aut
nimis complacet in tam possessis. et

ideo nimis retinet eas. **Q**uis nō velle
rape aut retinere aliena. **E**t sic oppo-
nit̄ liberalitati. que moderat̄ h̄mōi af-
fectiones circa p̄prias diuitias. **S** auaricia
semper est pctm̄. **U**bi **D**eb. viij. d̄
Sunt mores. id est. vita sine auaricia.
cōtenti p̄sribus. id est. nō sunt cupidi
nō habitoz. vbi glo. **A**uarus ē qui te-
nax est in largiēdo. cupidus in accipi-
endo. **E**x quo p̄z. q̄ auaricia nō solū
est n̄ diuitib⁹ q̄ plus debito acq̄ruunt
diuitias. aut retinet. s̄ etiā est in pau-
peribus. q̄ lz nō habeat̄ supflua. tamē
sic inordinare amat̄ diuitias q̄ ex hoc
mouent ad desiderandū eas supflue.
aut supra debitū modū. aut in paruis
diuitijs sic amore herēt vt indebite in-
eis delectent̄. aut eas indebite retine-
ant. **U**bi sup illud ps. l̄j. **V**idebūt tu-
stiz timebūt et sup ip̄m ridebūt et dicēt
Ecce homo q̄ nō posuit deū adiutorē
sūū. s̄ sperauit in multitudine diuitia-
rū suaz. dicit Aug⁹. **A**udiuit aliquis
paup̄ p̄phetā dicentē. **S**perauit in mul-
titudine diuitiaz suarū. et cōtinue at-
tēdit p̄anos suos. respexit forte iuxta
se diuitē ornatus indutū. et ait in cor-
de suo. de illo dicit. nunqd̄ de me. **C**ō-
tra qd̄ subdit Aug. **N**oli te inde exal-
pere. noli te inde separe nisi videris et
timearis pctā rideas. **N**az quid tibi
prodest si egeas facultate et ardeas cu-
piditate. hoc ergo attēdit ne passim
diuites respēdaris et rursus de paup̄-
tate egestate p̄sumatis. **E**t q̄uis ita
sit de paup̄ibus vt dicitū ē. tñ auaricie
supfluus amor frequentius et magis
abundat in diuitibus. q̄ ex hoc q̄ ali-
quis diuitias possidet. allicit̄ animus
eius ad earū amorē. **S**icut etiā ex cō-
tinua cohabitatiōe mulierū efficit̄ q̄s
incōtinēs. eo q̄ vterq̄ materiā sui cri-
minis h̄z p̄ntem. **U**nde Aug. in epla
ad **P**aulinū et **T**heresiā dicit. q̄ terre
na artius diligunt̄ adepta q̄ concupi-